

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Geïntegreerde aanpak

Luchtdicht bouwen is meer dan voegen afkleven of kisten. Een luchtdicht gebouw is het resultaat van een doordachte strategie, consequent doorgevoerd doorheen het volledige bouwtraject

- kennen van belang en impact;
- realistisch ambitieniveau infiltratievoud n_{50} vastleggen;
- luchtdicht bouwen is in de eerste plaats luchtdicht ontwerpen (ontwerpeuzen zijn de meest doelmatige ingrepen!):
  - bescherm d volume – compactheid;
  - kritische punten vermijden;
  - luchtdichtheid n_{50} vastleggen;
  - tot op detailniveau ontwerpen/tekenen;
- voorschrijven:
  - bindende afspraken (~details, lastenboeken, contracten);
- overleg in bouwteam:
  - met betrokkenen en ook in eerste opzicht misschien 'niet'-rechtstreeks betrokkenen;
  - belang van luchtdichtheid aangeven;
- opvolging en oplevering:
  - tussentijdse controles (~ opgelet met gefaseerde werken);
  - kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie/test (~ rapportering);
  - certificatie?

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Waarom luchtdicht bouwen? om ongecontroleerde in- en exfiltratie te beperken

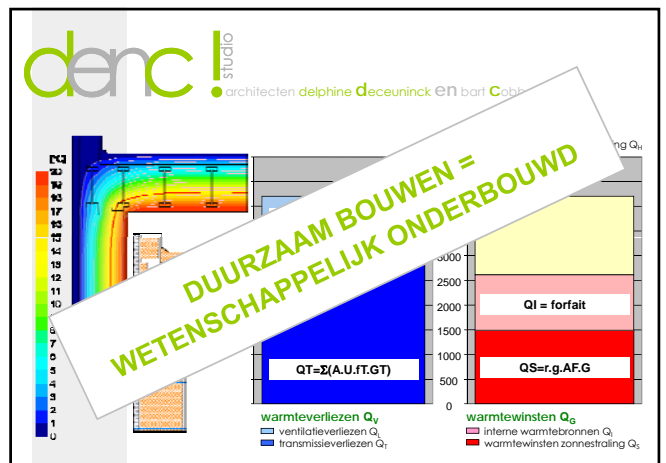
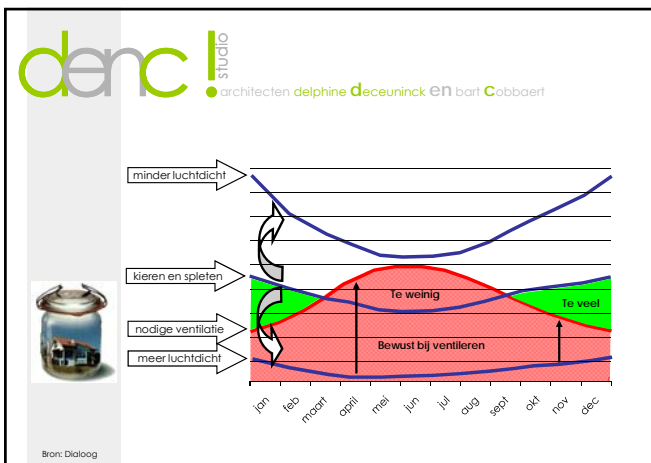
- ter besparing energieverbruik:
  - door weer/wind (~temperatuur/druk) afhankelijkheid kunnen hogere reële ventilatiedebieten leiden tot een verhoogd energieverbruik voor verwarming;
  - ongecontroleerde lekken verstoren thermisch rendement balansventilatie;
- comfort/gezondheids-problemen vermijden:
  - luchtkwaliteit
    - bv ongecontroleerde lekken verstoren beoogde ventilatiegebieden, wat kan resulteren in te geringe/"onevenwichtige" afvoer CO₂/vocht/polluenten);
    - bv ongecontroleerde lekken kunnen latente/nevenstromen teweegbrengen (~polluenten fav de garage);
  - thermisch (bv tocht);
  - akoestisch (bv lekken rond ramen ~ verkeersgeluid);
  - geur (bv extern ~ ongecontroleerde infiltratie bezoedelde buitenlucht; bv intern ~ geur fav de garage);
- gebouwschade vermijden:
  - onzekere richting en ongecontroleerde in- en exfiltratie (~windeffect: instroom aan windzijde; temperatuureffect: instroom_beneden/uitstroom_boven) kan invandige en oppervlaktecondensatie veroorzaken;
  - afname brandweerstand wanden (~ rookdichtheid, convectief warmte transport);
  - afname U-waarde gebouwschil door windspoeling/latente_stromen.

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Thermische isolatie en luchtdichtheid

Gecontroleerde ventilatie

Vochttransport door wanden is onvoldoende om vocht en polluenten uit de woning af te voeren

denc! STUDIO
 architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Infiltratievoud n_{50}

$n_{50} = V_{50}/V_{vol}$ [m^3/h per $m^3 = h^{-1}$]
 = aantal maal per uur dat het luchtvolume uit/in het gebouw lekt bij een drukverschil van 50Pa
 = in/ex-filtratievoud (globale gebouw-eigenschap)

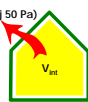
- "taux de renouvellement d'air", ACH: "Air Changes per Hour";
- # "luchtichtheid", # "ventilatievoud"

De waarde n_{50} laat toe:

- verschillende gebouwen te vergelijken
- de jaargemiddelde infiltratie te beoordelen = $\frac{n_{50}}{10 \dots 20 \dots 30}$
  - sterk afgeschermd woningen: 30
  - sterk blootgestelde woningen: 10
  - gemiddeld: 20

Verbetering door:

- de kwaliteit van de luchtschil te verbeteren;
- betere (grotere) compactheid (o.a. groter bouwen; "eenvoudiger" vormelijkheid);
- groter nuttig intern volume (dunnere wanden).

denc! STUDIO
 architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Gemiddelde luchtdichtheid

De Belgische norm NBN D50-001 stelt luchtdicht bouwen aan als wezenlijk onderdeel van een correcte ventilatiestrategie en de nakende energieprestatiereggeving zou betreffende norm zelfs bekrachtigen als verplicht toepasbaar.

De NBN D 50-001 stelt evenwel geen specifieke eisen aan de luchtdichtheid van gebouwen, doch enkel richtlijnen inzake maximaal ventilatievoud bij drukverschil 50Pa bij:

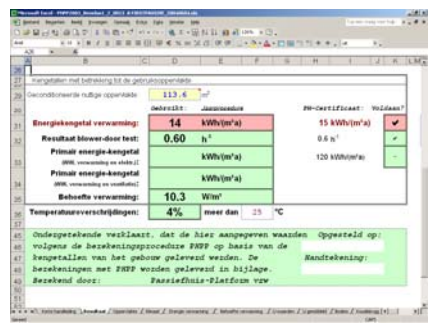
- mechanische ventilatie: 3 volumes/uur;
- warmterecuperatie: 1 volume/uur;

De vzw Passiefhuis-Platform stelt, in navolging van haar Duitse collega's, een luchtdichtheitsgraad n_{50} van 0.6 h^{-1} .

Appartementen Gesloten bebouwing Half-open bebouwing Open bebouwing

Bron: Serviviv (P&V buitenvolume)

denc! STUDIO
 architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Resultaat blower-door test: 0.60 h⁻¹

Primair energie-gegetal: 14 kWh/(m²a)

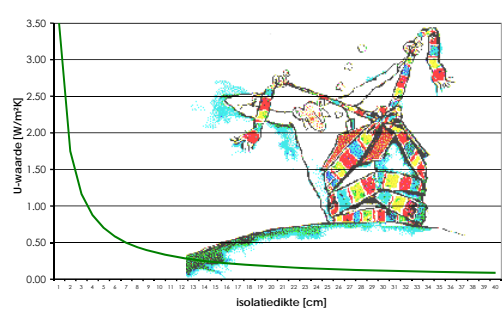
Primair energie-gegetal: 120 kWh/(m²a)

Behoeftte verwarming: 10.3 W/m²

Temperatuursverschillen: 4% meer dan 25 °C

Opzetgebende verklart dat de hier aangegeven waarden Opgesteld op: volgens de berekeningsprocedures NZEP op basis van de berekeningen van het gebouw geleverd werden. De berekeningen met NZEP worden geleverd in bijlage. Bezoekend door: Passiefhuis-Platform vzw

denc! STUDIO
 architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

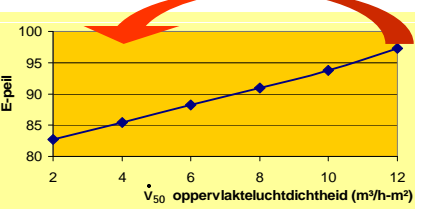
U-waarde (W/m²K)

Isolatedikte (cm)

denc! STUDIO
 architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

E-peil potentieel luchtdichtheid

E-peil potentieel luchtdichtheid : 12 - 15 %

E-peil

V_{50} oppervakteluchtichtheid ($m^3/h \cdot m^2$)

denc! STUDIO
 architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

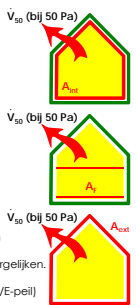
Afgeleide kengetallen

interne schiloppervlakte A_i → permeabiliteit q_{50}
 $q_{50} = V_{50}/A_i$ [m^3/h per m^2]
 = oppervlakte-doorlaatbaarheid/permeabiliteit (tov interne schilopp)
 = constructie-eigenschap [per m²]

netto vloeroppervlakte A_n → specifiek lekdebiët w_{50}
 $w_{50} = V_{50}/A_n$ [m^3/h per m^2]

externe schiloppervlakte A_{ext} → luchtdoorlatendheid v_{50}
 $v_{50} = V_{50}/A_{ext}$ [m^3/h per m^2]
 = oppervlakte-doorlaatbaarheid/permeabiliteit (tov externe schilopp)
 = constructie-eigenschap [per m²]

De waarde v_{50} laat toe verschillende constructieve oplossingen te vergelijken. Verbetering door: de kwaliteit van de luchtschil te verbeteren. Opgepast: A_{ext} is niet steeds gelijk aan A_i (warmteverliezend opp -K/E-peil)

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Rekenvoorbeeld

V_{out} buitenvolume = 12m breedte x 8m lengte x 7m hoogte = 672m³
wand/dak/vloer-dikte = 0.5m (vereenvoudigd)
 V_{in} binnenvolume = 11m breedte x 7m lengte x 6m hoogte = 462m³ (vereenvoudigd; normaliter als-buitje te meten)
 A_{out} = (2*12*7)+(2*8*7)+(2*12*8) = 472m²
 A_{in} = (2*11*6)+(2*7*6)+(2*11*7) = 370m² (vereenvoudigd)
ambitieniveau passief => infiltratievoud n_{50} = max 0.6h⁻¹

infiltratievoud n_{50} = $\dot{V}_{50}/V_{in}$ [h⁻¹] (globale gebouw-eigenschap)
max 0.6h⁻¹ = $\dot{V}_{50}/462m^3$ => max $\dot{V}_{50}$ = max 0.6h⁻¹ * 462m³ = max 277.2m³/h
representatieve geveelopening bij fictieve volledig luchtdichte wanden?
 $\dot{V}$ [m³/s] = 0.6 * A * $\sqrt{\Delta P}$ => A = (max 277.2m³/h : 3600s/h) : (0.6 * $\sqrt{50Pa}$) = max 0.0181m²

oppervlakte-doorlaatbaarheid/permeabiliteit (tov interne schilpp) q_{50} = $\dot{V}_{50}/A_{in}$ [m²/h per m²] (constructie-eigenschap)
 q_{50} = max 277.2m³/h : 370m² = 0.75m³/h per m² (oppervlakte-gewogen-"maximum"-gemiddelde)

oppervlakte-doorlaatbaarheid/permeabiliteit (tov externe schilpp) $\dot{V}_{50}$ = $\dot{V}_{50}/A_{out}$ [m³/h per m²] (constructie-eigenschap)
 $\dot{V}_{50}$ = max 277.2m³/h : 472m² = 0.59m³/h per m² (oppervlakte-gewogen-"maximum"-gemiddelde)

Bron: testresultaten KULeuven

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

type	toelichting/omstand		n of a	
	n	b-1	$\Delta P = 2 Pa$	$\Delta P = 50 Pa$
	kg/(m ² ·s·Pa)	-	kg/(m ² ·s)	kg/(m ² ·s)
intercompartiment met dubbele opening	1.2 10 ⁻²	-0.50	15.0	279.9
intercompartiment, type wanddik	7.8 10 ⁻²	-0.40	49.0	109.5
intercompartiment	1.7 10 ⁻²	-0.20	8.9	112.1
intercompartiment	8.4 10 ⁻²	-0.14	26.0	214.2
schilp				
V/C-schilp, enkelzijdig gesloten	4.2 10 ⁻²	-0.14	2.0	16.7
schilp, enkelzijdig open (1 d. niet)	2.2 10 ⁻²	-0.40	15.0	100.4
gevoelende schilp	7.0 10 ⁻²	-0.40	17.0	12.4
schilp				
schilp, 100% kg/m ²	0.020kg/m ²	0	0.7	61.5
schilp, 50% kg/m ²	0.010kg/m ²	0	2.9	49
schilp, 25% kg/m ² , geen afvoer	4.0 10 ⁻²	-0.40	1.9	12.1
schilp, 25% kg/m ² , geen afvoer	5.4 10 ⁻²	-0.40	2.4	13.4
schilp, 25% kg/m ² , 2 aanpak	2.0 10 ⁻²	-0.40	8.0	41.0
schilp				
schilp, 100% afvoer	4.1 10 ⁻²	-0.12	2.0	17.4
schilp, met 1kg (20 mm) isolatie	7.6 10 ⁻²	-0.17	6.5	29.8
schilp, met 2kg (40 mm) isolatie	3.1 10 ⁻²	-0.19	0.16	2.2
schilp, met 3kg (60 mm) isolatie	2.0 10 ⁻²	-0.19	1.7	12.4
schilp, met 4kg (80 mm) isolatie	2.0 10 ⁻²	-0.40	13.0	61.7

Bron: testresultaten KULeuven

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Wandtype	Oppervlaktepermeabiliteit v_{50} (m ³ /h / m ² / 50Pa)
Metselwerk - bepleisterd	1(1) - 1.8(2)
Metselwerk baksteen - onbepleisterd - ongeschilderd	3(1) - 3.5(2)
Metselwerk betonblokken - onbepleisterd - ongeschilderd	4(1)
Gegoten betonnen wanden	1.5(2)
Houtskeletwand met luchtscherm, gekleefd	0.8(2)
Houtskeletwand met luchtscherm, geniet	4(2)
Gipskartonplaat - voegen gepleisterd	1(1)
Gipskartonplaat - voegen niet gepleisterd	3 - 10 - 20 (1)
Sandwichpanelen - voeg afgewerkt	1.5(1)
Sandwichpanelen - voeg niet afgewerkt	3 - 10 - 20(1)
Planchetten met dampscherm - voegen gekleefd	1.5(1)
Planchetten - zonder dampscherm	3(1)

Bron: resultaten uit de praktijk: (1) SENVVV studie, (2) UGent-Nathan Van Den Bossche

The secret of great design integration:

No Compromise!

- Design is *not* the art of compromise and tradeoff—how not to get what you want
- J. Baldwin: "Nature doesn't compromise; nature optimizes. A pelican is *not* a compromise between a seagull and a crow." It is the best possible pelican (so far)—and after a million years, that's a pretty good idea.

The need for compromise is generally a symptom of misstated design intent

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Labels in diagram:
- ruitbreken luchtscherm (bv bij lamellenplafond)
- schouwdoorgang afdichting van de dakdoorgang
- voegen rond het venster
- aansluiting muur/dak
- penetratie van ledingen
- splitsen rond het zolderluik
- aansluiting metselwerk /schijfwerk
- splitsen rond de deur
- aansluiting metselwerk /schijfwerk
- stopcontacten
- voegen ts muur/plafond
- voegen ts muur/vloer
- beweegbaar schijfwerk (vooral dubbele deuren)

Bron: WTCB

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Labels in collage:
- aansluiting metselwerk /schijfwerk
- aansluiting metselwerk /schijfwerk

Bron: Servivv, Rockwool

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

**DUURZAAM BOUWEN ≠ BEPERKINGEN
= NIEUWE UITDAGINGEN,
AANKNOPINGSPUNTEN**

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

• Wat is het nut van isolatie als de wind erdoor of eromheen kan blazen?
Effectieve werking isolatie

• Trui + windjak nodig

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

3 elementen tesamen!

Isolatie
Luchtdichtheid
Ventilatie

Ventilatie - Isolatie

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Slim bouwen = compact bouwen

De volumecompactheid [m³] van een gebouw, wordt gekenmerkt door het beschermd volume V [m³] en het warmteverliezend oppervlak A_v [m²], in de verhouding V / A_v.
Vb referentiegebouw 10m x 10m x 3m ----- compactheid 300m³:320m²

compactheid 300m³:332m²   compactheid 300m³:344m²   compactheid 300m³:356m²

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Relatie met compactheid

woningcompactheid C	n50 = 5	n50 = 3	n50 = 1	n50 = 0.6
0	0	0	0	0
1	~2.5	~1.5	~1.0	~0.6
2	~5.0	~3.0	~1.5	~0.6
3	~7.5	~4.5	~2.0	~0.6
4	~10.0	~6.0	~2.5	~0.6

Bij een compactere/groter gebouw is een geëiste n₅₀ waarde gemakkelijker haalbaar

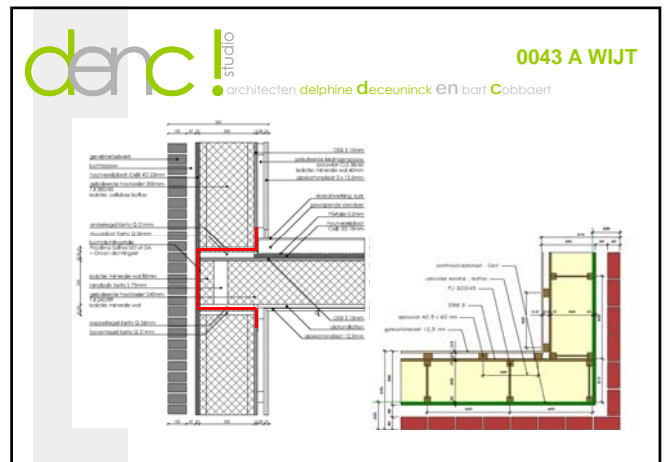
denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

**Relatie n₅₀ - v̇₅₀:
vooral afhankelijk van compactheid**

v ₅₀ (m³/h.m²)	n ₅₀ VEA rijwoning	n ₅₀ VEA vrijstaande woning
0	0	0
2	~1.5	~2.5
4	~3.0	~4.5
6	~4.5	~6.5
8	~6.0	~8.5
10	~7.5	~10.5
12	~9.0	~12.5

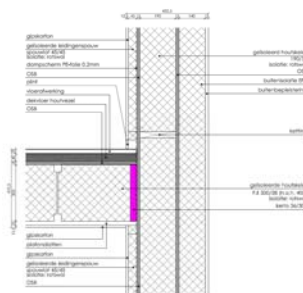
Een vrijstaande woning vereist voor éénzelfde infiltratievoud (n₅₀), een betere kwaliteit (v̇₅₀)

Bron: voorbeeldwoningen VEA

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0149 A HAZELAAR

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0149 A HAZELAAR

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0149 A HAZELAAR

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0183 A WEYNGAERT

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0060 A PROECCIE

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0060 A PROECCIE

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

0216 A MULTICOMFORT

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

DUURZAAM BOUWEN = TOTAALANPAK ALLE NIVEAU'S

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

DUURZAAM BOUWEN = WERKEN MET MENSEN

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie

- kwalitatief (lekkens opsporen)
  - manueel (tocht voelen);
  - obv schade;
  - rookstaafjes-rookbron;
  - thermografie.
- kwantitatief (meten)
  - pressurisatiemeting (~blowerdoor);
  - tracergassen.

denc! studio
architecten delphine deceuninck en bart cobbaert

Ook hier waakzaamheid geboden:

- enkel kwalitatief ~ aantonen van fouten of concentraties van lekken;
- temperatuurverschillen nodig;
- onderscheid warmtelekken-luchtlekken;
- interpretatie dynamische effecten.

Bron: ANVC

